

De invloed van de coronacrisis op de relatieve verdeling van zorg door moeders en vaders

Een longitudinaal perspectief

Stéfanie André, Mara A. Yerkes en Chantal Remery¹

MEM 96 (3): 331–356

DOI: 10.5117/MEM2021.3.003.ANDR

Abstract

The influence of the COVID-19 pandemic on the relative division of care tasks between mothers and fathers: a longitudinal perspective

For many parents, the combination of work and care was already demanding and unevenly distributed prior to the COVID-19 pandemic. The pandemic has clearly influenced the relative division of care tasks, but how and why remains unclear. We use longitudinal panel data from the LISS panel, collected in April, June and November 2020, to analyze the influence of the COVID-19 pandemic on the relative distribution of care by mothers and fathers in the Netherlands. A complex picture emerges from these longitudinal analyses, and several theoretical perspectives appear to be relevant. We conclude that time availability mainly has an effect at the beginning of the pandemic, while relative resources play a role the longer the pandemic endures.

Keywords: corona crisis, gender, longitudinal analyses, dual earner parents, division of childcare

1 Inleiding

Hoewel het steeds beter gaat met de emancipatie van vrouwen in Nederland doordat ze meer werken en vaker economisch zelfstandig zijn, neemt de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen nog altijd toe na de geboorte van kinderen (Portegijs & van den Brakel, 2018). Vaders besteden namelijk gemiddeld meer tijd aan betaald werk en moeders aan de zorg voor kinderen

en het huishouden. Voor de geboorte van het eerste kind zegt een meerderheid van de ouders in heteroseksuele koppels dat ze de zorgtaken en werk later gelijk willen verdelen. In de praktijk is de zorg min of meer gelijk verdeeld in slechts een derde van de gezinnen (34%) en is er nauwelijks sprake van een gelijke verdeling van werkuren (Portegijs & van den Brakel, 2018). Het zogeheten anderhalfverdienersmodel, waarbij de man meer uren aan betaald werk besteedt en de vrouw meer tijd aan zorg in combinatie met een deeltijdbaan, is diepgeworteld in de Nederlandse samenleving (Yerkes & den Dulk, 2015). Verschuivingen naar meer gendergelijkheid binnen huishoudens zijn weliswaar zichtbaar maar verlopen traag (Portegijs & van den Brakel, 2018; Traag, 2020).

Een relevante maatschappelijke vraag is hoe de coronacrisis deze taakverdeling binnen Nederlandse huishoudens beïnvloedt. Om de pandemie in te dammen zijn vanaf half maart 2020 drastische maatregelen genomen die van grote invloed zijn op ons dagelijkse leven. Voor werkende ouders zijn in het bijzonder de sluiting van scholen en kinderopvang en de oproep om zoveel mogelijk thuis te werken relevant. Als gevolg hiervan moesten veel ouders thuiswerken en tegelijkertijd hun kinderen opvangen en/of zorgen dat deze (online) onderwijs volgden. Tegelijkertijd vielen veel alternatieve zorgmogelijkheden (bijvoorbeeld zorg door opa's en oma's) weg door *social distancing* maatregelen. Gezamenlijk kunnen de genomen maatregelen verschillende effecten hebben op de taakverdeling tussen ouders, in het bijzonder de verdeling van zorgtaken. Wanneer het vooral moeders zijn die de aanvullende zorgtaken, ontstaan door de sluiting van scholen en opvang, op zich nemen, kan worden verwacht dat de maatregelen resulteren in een ongelijkere zorgverdeling (Yerkes, André, Beckers, e.a., 2020). Anderzijds zouden de maatregelen ook kunnen leiden tot een gelijkere verdeling. Als vaders meer thuiswerken dan moeders, nemen ze mogelijk meer zorgtaken op zich. Daarnaast is er een grote groep ouders die niet kan thuiswerken omdat zij een beroep hebben dat enkel buitenshuis kan worden uitgevoerd, vaak in sectoren die als cruciaal worden bestempeld door de overheid. Het gegeven dat vrouwen vaker een cruciaal beroep hebben dan mannen (CBS, 2020), kan van invloed zijn op de taakverdeling. Zo kan het zijn dat in huishoudens waar moeders een cruciaal beroep hebben, vaders meer zorgtaken op zich nemen (Yerkes e.a., 2020).

Hoewel verschillende onderzoeken zijn gedaan die (enig) inzicht geven in hoe het werkende ouders vergaat gedurende de pandemie (Jansen & Plantinga, 2020; Meester, 2020; Oude Hengel e.a., 2021), zijn deze studies veelal gericht op één moment in de pandemie en/of gebaseerd op niet-representatieve steekproeven. Onderzoekresultaten op een representatieve

steekproef laten een grillig en complex beeld zien van hoe ouders de zorg voor de kinderen verdelen tijdens de pandemie. In de eerste maanden van de pandemie is een aanzienlijke groep vaders meer gaan doen in de zorg voor kinderen en is een toename zichtbaar van het aandeel huishoudens dat de zorg min of meer gelijk verdeelt, oftewel een verschuiving naar een meer egalitaire taakverdeling. In het najaar van 2020 is het percentage vaders dat meer is gaan doen in de zorg echter weer afgenomen en is het percentage ouders met een gelijke verdeling van zorgtaken terug op het pre-corona niveau. Daarnaast is er een groep moeders die meer is gaan doen in de zorg voor kinderen in het najaar van 2020 in vergelijking met voor de coronapandemie (Yerkes e.a., 2021; Yerkes, André, Besamusca, Hummel, e.a., 2020; Yerkes, André, Besamusca, Remery, e.a., 2020). Mogelijke verklaringen voor deze veranderingen in de verdeling van zorgtaken zijn niet eenduidig. Aan het begin van de coronacrisis hangt de verandering in taakverdeling duidelijk samen met het hebben van een cruciaal beroep en de leeftijd van kinderen: vooral ouders met kinderen op de basisschool en ouders die niet in een cruciaal beroep werken, zijn meer gaan zorgen, terwijl ouders met een cruciaal beroep juist minder zijn gaan zorgen (Yerkes e.a., 2021; Yerkes, André, Beckers, e.a., 2020). Er lijkt ook een effect van thuiswerken te zijn, maar ook dit is niet eenduidig: van de vaders die thuis kunnen werken is een deel meer gaan doen in de zorg voor kinderen, maar een deel juist ook minder (Yerkes, André, Remery, e.a., 2020). Theoretische inzichten in waarom factoren, zoals het hebben van een cruciaal beroep of thuiswerken, op sommige momenten samenhangen met veranderingen in de verdeling van zorgtaken en op andere momenten niet, ontbreken.

Ruim een jaar na het begin van de coronacrisis is het tijd om de balans op te maken en om systematisch en over de tijd heen te onderzoeken hoe de verdeling van zorgtaken is veranderd. In dit artikel analyseren we in longitudinaal perspectief hoe de relatieve taakverdeling van tweeverdieners in Nederland wat betreft de zorg voor kinderen is veranderd gedurende de eerste acht maanden van de coronapandemie en welke factoren met deze veranderingen samenhangen. We richten ons op tweeverdieners, omdat zij meer getroffen worden door de sluiting van scholen en opvang dan stellen waar één van de ouders niet werkt. Door gebruik te maken van paneldata kunnen we dezelfde groep tweeverdieners volgen over de tijd, waardoor het endogeniteitsprobleem wordt ondervangen.

Naast een systematische analyse van hoe de verdeling van zorgtaken is veranderd is het ook belangrijk om na te gaan hoe we die verandering mogelijk kunnen verklaren. We maken gebruik van bestaande theoretische inzichten over genderverschillen in de taakverdeling van vóór de coronacrisis:

(1) relatieve-hulpbronnenverklaring (*relative resources*), (2) tijdbeschikbaarheidsverklaring (*time availability*), en (3) de invloed van gender (bijvoorbeeld genderrolpvattingen) (Bianchi & Milkie, 2010; Denuwelaere, 2003; Perry-Jenkins & Gerstel, 2020). Deze theorieën worden veelvuldig gebruikt om zowel de verdeling van zorgtaken als huishoudelijk werk te verklaren, waarbij vooral de ongelijke verdeling in huishoudelijke taken is onderzocht. De taakverdeling in de zorg voor kinderen krijgt over het algemeen minder aandacht (Craig & Mullan, 2010; Nitsche & Grunow, 2018; Sullivan, 2013). Het is nog niet duidelijk hoe relevant deze verklaringen zijn in het licht van de coronacrisis. Uit het beperkte aantal studies met een toetsing van de *time availability*, *relative resources* en/of *genderrolpvattingen* voor veranderingen in de taakverdeling tijdens de coronacrisis ontstaat geen eenduidig beeld (Carlson e.a., 2020; Chung e.a., 2020; Zamberlan e.a., 2021). De relevantie van deze theorieën voor de Nederlandse context is ook nog niet onderzocht, terwijl de literatuur over verschillen in de taakverdeling juist laat zien dat de nationale context belangrijk is voor het verklaren van genderverschillen (Fuwa, 2004; Hook, 2006, 2010). Daarnaast kunnen wij met longitudinale analyses onderzoeken of verklaringen over de tijd heen mogelijk meer of minder zeggingskracht hebben en zo een verdere bijdrage leveren aan de literatuur. De hoofdvraag die wij willen beantwoorden is: *wat verklaart dat ouders relatief meer of minder zorgtaken op zich nemen gedurende de coronacrisis ten opzichte van voor de coronacrisis?* Het antwoord op deze vraag levert belangrijke empirische en theoretische inzichten op met betrekking tot het effect van de coronacrisis op de relatieve taakverdeling van vaders en moeders in de zorg voor kinderen.

2 Theoretische perspectieven

De taakverdeling tussen mannen en vrouwen is een veelvuldig bestudeerde maatschappelijke kwestie (Bianchi & Milkie, 2010; Jenkins & Gerstel, 2020). Terwijl de arbeidsparticipatie van vrouwen de afgelopen decennia in veel westerse landen toenam, nam de participatie van mannen in onbetaald huishoudelijk werk en zorg nauwelijks toe. Mogelijke verklaringen voor de ongelijke taakverdeling richten zich op zowel relatief gender 'neutrale' verklaringen als op perspectieven waarbij gender een belangrijk rol speelt. De term gender verwijst niet naar sekseverschillen in biologische zin, maar naar maatschappelijke gevormde ideeën over man-zijn en vrouw-zijn (West & Zimmerman, 2009). Maatschappelijke gendernormen, dat wil zeggen wat we 'normaal' vinden voor mannen en vrouwen in de samenleving,

geven vorm aan en worden gevormd door onze subjectieve gevoelens (onze genderidentiteit), evenals hoe we uiting geven aan ons genderidentiteit ('doing gender') en onze eigen verwachtingen van mannen en vrouwen (*gender role attitudes*) (Risman, 2004; Risman & Davis, 2013).

2.1 Relatieve-hulpbronnenverklaring

Een veel gebruikt genderperspectief zoekt de verklaring voor verschillen in hoeveel mannen en vrouwen in huishoudelijke- en zorgtaken doen, in de positie van vrouwen ten opzichte van mannen (*relative resources*). Wanneer vrouwen hoger opgeleid zijn en hogere inkomens hebben, hebben zij relatief meer macht om te onderhandelen met hun partner over de taakverdeling in het huishouden (Bianchi & Milkie, 2010; Hook, 2006). In de praktijk betekent dit dat, naast het uitbesteden van taken, huishoudelijke taken en zorg voor kinderen gelijkverdeeld zullen worden (Fuwa, 2004).

Empirisch onderzoek focust op de verschillende soorten hulpbronnen die samenhangen met verschillen in de taakverdeling (Perry-Jenkins & Gerstel, 2020). In een grootschalige studie in 44 westerse landen vond Hook (2006) dat in landen waar de arbeidsmarktparticipatie van vrouwen hoger is, mannen meer tijd besteden aan huishoudelijk werk. In Nederland is de arbeidsmarktparticipatie van vrouwen sterk toegenomen in de afgelopen decennia, maar dit is grotendeels in deeltijd, terwijl de man gewoonlijk voltijds werkt (Portegijs & van den Brakel, 2018). Door het vele deeltijdwerk kunnen de relatieve hulpbronnen van Nederlandse vrouwen lager zijn dan in landen met een hogere voltijds arbeidsparticipatie onder vrouwen.

Op microniveau laten meerdere studies zien dat belangrijke verschillen ook bestaan binnen landen, wijzend op intersectionele verschillen van gender in samenhang met klasse, ras en/of etniciteit (Perry-Jenkins & Gerstel, 2020). Zo laat een studie van Usdanksy en Parker (2011) zien dat inkomen vooral een relatieve hulpbron is voor laagopgeleide moeders; hoe hoger hun inkomen, hoe minder tijd ze aan huishoudelijk werk besteden. Verschillen in sociaaleconomische status worden belangrijker naarmate een onderscheid wordt gemaakt in de verdeling van huishoudelijke taken versus de verdeling van zorgtaken. Hoewel in de laatste decennia laagopgeleide mannen en vrouwen meer tijd zijn gaan besteden aan huishoudelijke taken, zien we een ander beeld voor de zorg voor kinderen. Hoogopgeleide vaders en moeders zijn juist steeds meer tijd aan de zorg voor hun kinderen gaan besteden in vergelijking met laagopgeleide ouders (Sullivan, 2013). Maar de mate waarin opleidingsniveau ertoe doet voor de verdeling van zorgtaken verschilt tussen landen (Craig & Mullan, 2011). In Nederland is opleidingsniveau belangrijk in relatie tot gender en werk. Deeltijdwerk hangt sterk

samen met opleidingsniveau: hoogopgeleide vrouwen werken vaker in grote deeltijdbanen en voltijdbanen (Yerkes & Hewitt, 2019). Hierdoor hebben hoogopgeleide vrouwen relatief meer hulpbronnen ten opzichte van hun partner dan laagopgeleide vrouwen.

2.2 Tijdschikbaarheidsverklaring

Een tweede theoretische invalshoek, de tijdschikbaarheidsverklaring (*time availability*), suggereert dat individuen meer of minder taken doen op basis van de hoeveelheid tijd die ze tot hun beschikking hebben en is daarom, in theorie, genderneutraal. Beslissingen hierover worden echter niet individueel genomen, maar binnen het huishouden; mannen en vrouwen beslissen samen hoeveel uren er door beiden worden gewerkt. Theoretisch gezien leidt dit tot de veronderstelling dat binnen een huishouden de partner die minder werkt (en dus de meeste tijd heeft) het meeste huishoudelijk werk op zich neemt (van der Lippe, 1994; van der Lippe e.a., 2018). Gezien de verschillen in arbeidsparticipatie tussen mannen en vrouwen, en in Nederland vooral het verschil in arbeidsduur tussen mannen en vrouwen, betekent dit in de praktijk dat vrouwen meer huishoudelijk werk en meer zorgtaken op zich nemen. Daarnaast zien we ook dat vrouwen voorsorteren op zorg, door al voordat er kinderen of andere zorgtaken zijn voor banen te kiezen die goed te combineren zijn met zorgtaken. Deze verschillen worden groter als er kinderen komen, want dan gaan moeders minder werken, terwijl vaders veel vaker hun werkuren behouden (Portegijs & van den Brakel, 2018). Empirische studies wijzen uit dat de beschikbare tijd van vaders en moeders inderdaad van invloed is op de mate waarin ouders zorgtaken op zich nemen (o.a. Bianchi & Milkie, 2010). Tijdschikbaarheid doet er dus toe, maar hoe dit mechanisme precies werkt voor mannen en vrouwen blijft onduidelijk. Dit komt mede doordat er veel verschillende manieren zijn waarop dit is onderzocht, bijvoorbeeld door het verschil in absolute dan wel relatieve taakverdeling als uitkomstmaat te nemen (Reimer, 2017). Wat wel duidelijk is, is dat er een gendereffect is en dat voor mannen andere factoren een rol spelen in de vertaling van tijdschikbaarheid naar taakverdeling dan voor vrouwen (Craig & Mullan, 2010; Reimer, 2017). Dat gender van belang is in de tijdschikbaarheidsverklaring wordt bijvoorbeeld bevestigd door onderzoek van Chesley en Flood (2017), waaruit blijkt dat moeders nog altijd meer doen dan vaders, ook als ze evenveel tijd tot hun beschikking hebben.

2.3 Genderrolopvattingen

Een derde veel gebruikt genderperspectief verklaart verschillen in de taakverdeling op basis van dominante ideeën omtrent de rollen van mannen en

vrouwen in betaald werk, huishoudelijk werk en de zorg voor kinderen of andere gezinsleden (*gender role attitudes*) (Stertz e.a., 2017). Traditionele opvattingen ten aanzien van genderrollen onderschrijven een situatie waarin mannen kostwinnaar zijn en vrouwen voor kinderen en het huishouden zorgen. Egalitaire genderrolopvattingen onderschrijven juist het idee dat zowel mannen als vrouwen participeren in betaald werk en dat ze een evenredige bijdrage leveren aan huishoudelijke en zorgtaken.

De opvattingen van vaders en moeders omtrent genderrollen beïnvloeden de keuzes die ze maken met betrekking tot betaald werk en de verdeling van zorg en huishoudelijke taken (Aboim, 2010; Davis & Greenstein, 2009; Evertsson, 2014; Stertz e.a., 2017). De relatie tussen genderrolopvattingen en uitkomsten in betaald werk en de verdeling van taken thuis verschilt voor moeders en vaders. Moeders met traditionele opvattingen over de rollen van mannen en vrouwen verminderen vaker hun werkuren na de geboorte dan moeders met egalitaire opvattingen (Powell & Greenhaus, 2010; Stertz e.a., 2017). Vaders met traditionele opvattingen vermeerderen hun werkuren, terwijl vaders met egalitaire opvattingen hun werkuren verminderen (Kaufman & Uhlenberg, 2000). In het laatste geval nemen vaders een grotere rol in de zorgtaken op zich (Stertz e.a., 2017). Onderzoek uit zowel Zweden als Duitsland laat zien dat in huishoudens met meer egalitaire opvattingen een gelijkere verdeling van zorgtaken bestaat (Evertsson, 2014; Nitsche & Grunow, 2018).

Samenvattend zien we dat alle drie de perspectieven (relatieve-hulpbronnenverklaring, de tijdbeschikbaarheidsverklaring en de verklaring van genderrolopvattingen) een rol lijken te spelen in de verdeling van zorgtaken tussen vaders en moeders. Maar welke mechanismen het belangrijkste zijn, blijft onduidelijk. Al in 2010 is in een grootschalige review geconstateerd dat, hoewel deze drie stromingen vaak worden gebruikt om ongelijkheid in de taakverdeling tussen mannen en vrouwen te verklaren, er nog geen consensus is over de waarde van elke verklaring ten opzichte van de anderen (Bianchi & Milkie, 2010). De onderzoekers stellen dat het *time availability* perspectief vooral wordt gebruikt om een afname in genderverschillen te verklaren. In studies waarin geconcludeerd wordt dat de bijdrage van mannen gering is, worden daarentegen vooral genderverklaringen gebruikt.

2.4 Relevantie van de theorieën voor de verdeling van zorgtaken tijdens de coronacrisis

Vertaald naar de situatie tijdens de coronapandemie is het eveneens onduidelijk hoe de drie theoretische perspectieven verklaringen kunnen bieden voor relatieve verandering in zorgtaken van ouders. Enkele

studies geven hierin eerste inzichten. Onderzoek over de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk lijkt een bevestiging te geven van de tijdbeschikbaarheidsverklaring: ouders die thuiswerken, besteden meer tijd aan huishoudelijk en/of zorgtaken (Carlson e.a., 2020; Chung e.a., 2020). Ook Zamberlan (2021) laat zien dat mensen die minder werkuren hadden door de coronapandemie, meer tijd besteedden aan huishoudelijke en zorgtaken. Maar om vast te stellen of deze perspectieven te vertalen zijn naar de verdeling van taken tijdens de coronapandemie is het ook noodzakelijk om te conceptualiseren waarom dat zo zou zijn en hoe deze relaties zouden moeten werken.

Te beginnen zou het kunnen zijn dat de relatieve hulpbronnen die mensen hebben anders zijn in de coronapandemie. Voor het eerst in de geschiedenis van de verzorgingsstaat heeft de overheid verschillende sectoren en beroepen als cruciaal voor het functioneren van de samenleving en economie bestempeld. Mogelijk levert de omschrijving van een beroep als cruciaal een belangrijke hulpbron op voor mensen binnen hun relatie. Wanneer het hebben van een cruciaal beroep als *bargaining resource* wordt gezien, dan kan dit, gezien de oververtegenwoordiging van vrouwen in cruciale beroepen (CBS, 2020), de relatieve positie van moeders in Nederland versterken. In dat geval verwachten we voor ouders met een cruciaal beroep, een relatieve afname in zorgtaken (H1a). We verwachten dat deze relatieve afname sterker is voor moeders, omdat deze nu een hulpbron in kunnen zetten om hun positie in de zorgverdeling te verbeteren (H1b). In lijn met recent onderzoek waaruit blijkt dat de positie van de partner ook effect heeft, maar vooral voor moeders, verwachten we dat wanneer vaders een cruciaal beroep hebben moeders meer zorgtaken op zich nemen, ongeacht hun eigen beroepsstatus (H1c).

In tegenstelling tot het gangbare idee dat opleiding een *bargaining resource* is, nemen wij opleiding niet mee als relatieve hulpbron. Het opleidingsniveau heeft de taakverdeling voor de coronacrisis beïnvloed, maar wij verwachten niet dat het een extra effect heeft tijdens de coronacrisis. Hoewel het hebben van een hoog opleidingsniveau een hulpbron is bij het afdwingen van meer hulp in het huishouden, werkt dat bij de zorg voor kinderen anders. Omdat zorg als een waardevolle activiteit wordt gezien (Craig & Mullan, 2010; Sullivan, 2013), kan het zijn dat ouders minder snel hulpbronnen inzetten om hun eigen aandeel in de zorg te verminderen. Uit eerder onderzoek weten we dat opleidingsniveau sterk samenhangt met cruciaal beroep en de mogelijkheid tot thuiswerken die we hierna bespreken (Yerkes, André, Besamusca, Remery, e.a., 2020), daarom controleren we wel voor opleidingsniveau.

Als tweede kunnen we de tijdsbeschikbaarheidsverklaring vertalen naar de coronapandemie. Door de oproep om zoveel mogelijk thuis te werken hebben sommige werknemers meer vrije tijd, bijvoorbeeld doordat ze niet meer hoeven te forenzen. Ook hebben sommige ouders meer tijd doordat ze minder uren werken tijdens de pandemie, omdat er minder werk te doen is. Vanuit deze relatief rationele, genderneutrale redenering zou verandering in zorgtaken onder vaders en moeders het effect kunnen zijn van het hebben van meer tijd (cf. van der Lippe e.a., 2018). Immers wie thuiswerkt heeft meer tijd om te zorgen; wie op locatie werkt, minder. In de ongekende context van deze coronapandemie zijn twee zaken nog onduidelijk, ten eerste of thuiswerken van invloed is op de verandering in de verdeling van zorgtaken of een veranderlijk fenomeen tijdens de pandemie is, dat wil zeggen wisselen mensen tussen thuiswerken en werken op locatie door de tijd heen. Daarnaast veranderen de zorgtaken door de tijd heen door het eerst deels en daarna volledig openen van de scholen en het openen van de kinderdagverblijven. Dit alles tezamen betekent dat de invloed van thuiswerken mogelijk verandert over de tijd heen. Ook veranderingen in werkuren zijn belangrijk. Wie minder uren werkt dan normaal heeft ook meer tijd om te zorgen. Het is dus belangrijk om te kijken naar zowel het effect van thuiswerken als van een verandering (afname dan wel toename) van werkuren. We verwachten daarom dat ouders die thuiswerken eerder een relatieve toename zullen laten zien in zorgtaken voor hun kinderen (H2a), en dat ouders die niet thuiswerken eerder een relatieve afname zullen laten zien in zorgtaken voor hun kinderen (H2b). Ook verwachten we dat ouders die minder uren werken dan voorheen, eerder een relatieve toename zullen laten zien in de zorgtaken voor hun kinderen (H3a), terwijl ouders die meer uren werken dan voorheen, een relatieve afname zullen laten zien in de zorgtaken voor hun kinderen (H3b).

Genderrolopvattingen beschouwen we als relatief vaststaande opvattingen. Ze geven aan welke rollen geschikt worden geacht voor mannen dan wel voor vrouwen en deze opvattingen zijn context-afhankelijk (André e.a., 2013). Als mensen traditionelere genderrolopvattingen hebben, dan beschouwen ze de extra zorgtaken die vrijkomen door de sluiting van scholen en kinderdagverblijven als het natuurlijk domein van moeders. Mensen die meer egalitaire opvattingen hebben, zullen de extra zorgtaken eerder beschouwen als taken die zowel door vaders als moeders opgepakt moeten worden. Uitgaande van de aanname dat mensen graag handelen naar hun opvattingen om geen cognitieve dissonantie te creëren (Festinger, 1970), verwachten we voor moeders met een meer traditionele genderrolopvatting

een relatieve toename in de zorgtaken voor hun kinderen (H4a), en voor vaders met een meer traditionele genderrolopvatting een relatieve afname in de zorgtaken voor hun kinderen (H4b).

Ten slotte merken we op dat ons theoretisch kader in ontwikkeling is. In dit artikel exploreren we de relevantie van de drie theoretische perspectieven voor mogelijke veranderingen in zorgtaken als gevolg van corona. We zullen de hypothesen empirisch toetsen voor verschillende momenten na het uitbreken van de pandemie. Zo kunnen we voor elk meetmoment zien welke verklaringen op dat moment van belang zijn, zodat de (tijds)contextafhankelijkheid van de theorieën tot hun recht komt. Het formuleren van verwachtingen over de relevantie van verklaringen over de tijd heen, ligt buiten de reikwijdte van dit artikel.

3 Data en methoden

3.1 Data

We gebruiken longitudinale paneldata van het LISS-panel (Longitudinal Internet Study for the Social Sciences), verzameld in april, juli, en november 2020 met de COGIS-NL module (COVID-19 Gender (In)equality Survey Netherlands). Dit panel is een representatieve afspiegeling van de Nederlandse bevolking op basis van registerdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek dat regelmatig wordt aangevuld met nieuwe respondenten. Huishoudens waar geen computer of internetverbinding aanwezig is, krijgen deze voor de looptijd van de studie. Hierdoor is het voor (bijna) iedereen mogelijk om mee te doen. Elk jaar wordt in het panel een longitudinaal onderzoek uitgevoerd dat een grote verscheidenheid aan domeinen bestrijkt, waaronder werk, onderwijs, huisvesting, tijdsbesteding, politieke opvattingen, waarden en persoonlijkheid. Sinds de start van de coronapandemie zijn er ook verschillende modules geweest gerelateerd aan de gevolgen van de coronacrisis, die wij hier gebruiken. Meer informatie over het LISS-panel is te vinden op www.lissdata.nl (Scherpenzeel & Das, 2010). Voor de initiële dataverzameling in de aprilmeting zijn huishoudens geselecteerd met daarin minstens één werkende ouder en minstens één thuiswonend kind onder de 18 jaar. Dit leidde tot een totale respons van 868 respondenten (respons ratio = 71%). In de junimeting werd de steekproef aangevuld met werkenden zonder thuiswonend kind onder de 18 jaar in dezelfde leeftijdsrange (gemiddelde leeftijd \pm 2 sd). Deze steekproef is aangehouden voor de novembermeting. Omdat we in dit paper geïnteresseerd zijn in de taakverdeling tussen werkende vaders en moeders wat betreft de

Tabel 1 Beschrijvende statistiek voor de gebruikte variabelen op de drie meetmomenten (N = 309)

	April 2020				Juni 2020				November 2020			
	Min	Max	Mean	SD	Min	Max	Mean	SD	Min	Max	Mean	SD
Verandering in zorgtaken t.o.v. pre-corona												
<i>Minder zorgtaken</i>	0	1	0,22		0	1	0,33		0	1	0,28	
<i>Gelijk</i>	0	1	0,62		0	1	0,43		0	1	0,51	
<i>Meer zorgtaken</i>	0	1	0,16		0	1	0,24		0	1	0,21	
Verdeling zorgtaken pre-corona	1	7	3,59	1,35	1	7	3,59	1,35	1	7	3,59	1,35
(1 = ik deed (bijna) alles, 7 = mijn partner deed (bijna) alles)												
Opleiding												
<i>Laag</i>	0	1	0,16		0	1	0,16		0	1	0,16	
<i>Midden</i>	0	1	0,37		0	1	0,37		0	1	0,37	
<i>Hoog</i>	0	1	0,47		0	1	0,47		0	1	0,47	
Respondent cruciaal beroep	0	1	0,48		0	1	0,48		0	1	0,44	
Partner cruciaal beroep	0	1	0,39		0	1	0,37		0	1	0,33	
Werkuren t.o.v. pre-corona												
<i>Minder gewerkte uren</i>	0	1	0,23		0	1	0,14		0	1	0,08	
<i>Gelijk gebleven</i>	0	1	0,68		0	1	0,54		0	1	0,67	
<i>Meer gewerkte uren</i>	0	1	0,09		0	1	0,31		0	1	0,25	
Respondent werkt thuis	0	1	0,50		0	1	0,44		0	1	0,37	
Partner werkt thuis	0	1	0,52		0	1	0,44		0	1	0,41	
Traditionele gender rolopvattingen	0,00	3,43	1,35	0,58	0,00	3,43	1,35	0,58	0,00	3,43	1,35	0,58
Leeftijd	26	60	43,38	6,87	26	60	43,38	6,87	26	60	43,38	6,87
Aantal kinderen (thuis)	1	6	2,13	0,84	1	6	2,13	0,84	1	6	2,13	0,84
Leeftijd jongste kind	0,00	17,00	8,49	5,42	0,00	17,00	8,49	5,42	0,00	17,00	8,49	5,42
Geslacht (vrouw)	0	1	0,58		0	1	0,58		0	1	0,58	

Bron: LISS-panel data (2020)

zorg voor de kinderen tijdens de coronapandemie, is voor dit paper geselecteerd op ouders van thuiswonende kinderen onder de 18 jaar, die samenwonen met een partner en beiden betaald werk hebben gedurende de gehele coronacrisis. Daarnaast zijn alleen de mensen geselecteerd die in alle drie metingen mee hebben gedaan. In totaal bleven er 309 respondenten over voor de analyses over taakverdeling. Dit zijn 130 vaders en 179 moeders. De beschrijvende statistieken van onze steekproef zijn te vinden in Tabel 1.

3.2 De tijdlijn: corona in Nederland

De eerste officiële besmetting in Nederland werd op 27 februari 2020 vastgesteld, waarna plaatselijke maatregelen volgden. Vanaf 12 maart ging Nederland in *lockdown*, er was een oproep tot thuiswerken en alle evenementen werden afgelast. Op 15 maart werden ook alle scholen, de kinderopvang en buitenschoolse opvang gesloten in Nederland (Yerkes e.a., 2021). Hierdoor ontstond in april een driedubbele taak voor werkende ouders: (thuis)werken, zorg voor de kinderen en thuisonderwijs verzorgen. Dit is de context voor de eerste meting die plaatsvond in de laatste twee weken van april. In de steekproef was 88% van de kinderen volledig thuis, 6% van de kinderen maakte gedeeltelijk gebruik van noodopvang en 6% van de kinderen maakte volledig gebruik van de noodopvang (Yerkes, André, Besamusca, Remery, e.a., 2020). Vanaf 11 mei ging de kinderopvang weer open en de basisscholen en buitenschoolse opvang voor de helft, leerlingen kregen op de helft van de dagen of op halve dagen onderwijs op school, de andere dagen werd er nog thuisonderwijs verzorgd. Op 2 juni gingen de middelbare scholen voor de helft open en op 8 juni de basisscholen en de BSO's volledig. Ook was er ruimte om op kantoor te werken vanaf 1 juni. Een maand later werd de junimeting gedaan. Deze vond plaats in de eerste drie weken van juli en vroeg, in verband met de zomervakantie, naar de situatie in juni. Toen op 16 augustus, na de zomervakantie, ook de middelbare scholen weer volledig open gingen, was de situatie voor veel werkende ouders wat normaler en hoefde bijna niemand meer thuisonderwijs te geven. Ook de snotneusregels werden versoepeld en kinderen tot en met zes jaar met een snotneus mochten nu naar school en kinderdagverblijf. Deze snotneuzenregel leverde eerder veel stress op bij ouders (Yerkes, André, Besamusca, Hummel, e.a., 2020). Omdat de besmettingscijfers weer opliepen, begon op 14 oktober de semi-lockdown. Er moest weer thuisgewerkt worden, mondkapjes werden ingevoerd in het openbaar vervoer en op middelbare scholen, de horeca ging weer dicht en de detailhandel moest om 20.00 uur sluiten. In deze context werd de novembermeting uitgevoerd, in de eerste drie weken van november. De uitval van respondenten tussen de *waves* heeft

niet geleid tot een sterke vertekening van onze steekproef. Vergeleken met opleidingsdata van het CBS is de grootste afwijking 5%. In onze steekproef zitten nu iets meer vrouwen (58%) dan in de aprilmeting voor selectie op werk (56%).

3.3 Operationalisering

Afhankelijke variabele

Onze afhankelijke variabele is de verandering in taakverdeling tussen ouders wat betreft de zorg voor kinderen. In de enquête is ouders gevraagd om aan te geven hoe deze verdeling is wat betreft zorg voor het (de) kind(eren) (incl. eventuele thuissscholing/huiswerkbegeleiding), waarbij zeven antwoordcategorieën onderscheiden werden. Deze liepen van 'ik doe bijna alles' tot 'mijn partner doet bijna alles', waarbij de middelste categorie was 'we doen allebei ongeveer evenveel'. De vraag is retrospectief gesteld voor de situatie voor de coronacrisis aanbrak alsmede voor de situatie op het moment van de survey. Door deze twee vragen te vergelijken komen we op drie categorieën van verandering uit: (1) respondent is ten opzichte van de partner minder gaan doen sinds de coronacrisis (= relatieve afname in de zorgtaken) (2) de taakverdeling is niet veranderd en (3) respondent is ten opzichte van de partner meer gaan doen sinds de coronacrisis (= relatieve toename in de zorgtaken).

Onafhankelijke variabelen

Op basis van onze hypothesen nemen wij een aantal onafhankelijke variabelen mee in de analyses. Voor de relatieve hulpbronnen hypothese nemen we mee of de respondent een cruciaal beroep heeft en of de partner een cruciaal beroep heeft.² In de enquête is respondenten gevraagd aan te geven of ze een cruciaal beroep hebben of niet, waarbij respondenten een lijst met cruciale beroepen zoals aangeduid door de Rijksoverheid te zien kregen.

Voor de tijdbeschikbaarheidshypothese kijken we naar de verandering in gewerkte uren. Voor de eerste meting gebruiken we hiervoor de LISS-module *Effects of the outbreak of COVID-19* (py20a, von Gaudecker). Deze zijn na 15 maart, dus na het uitbreken van de coronacrisis, verzameld en bevatten hoeveel uren mensen werkten voor en tijdens de coronapandemie. Daarnaast nemen we mee of de respondent en de partner grotendeels of volledig thuiswerkten dan wel volledig buitenshuis werkten tijdens de meting.

Voor genderrolopvattingen gebruiken we zeven items uit de *Politics & Values* module van het LISS-panel uit 2020 (wave 12), (1) 'Een werkende moeder kan net zo'n warme en hechte relatie met haar kinderen hebben als een moeder die niet werkt'. (2) 'Een kind dat nog niet naar school gaat zal er waarschijnlijk onder lijden als zijn of haar moeder werkt'; (3) 'Al met al lijdt het gezinsleven er onder als de vrouw een volledige baan heeft'; (4) 'Man en vrouw moeten beiden bijdragen aan het gezinsinkomen'; (5) 'De man moet het geld verdienen, de vrouw moet voor het huishouden en het gezin zorgen'; (6) 'Mannen zouden een groter deel van het huishoudelijk werk moeten doen dan nu het geval is'; (7) 'Mannen zouden meer moeten doen aan de verzorging van de kinderen dan nu het geval is'. Na het omcoderen van items 1, 4, 6 en 7 vormen deze samen een schaal met aanvaardbare betrouwbaarheid (Cronbach's alpha = 0,698). Een hogere score verwijst naar een traditionelere opvatting.

Controlevariabelen

We controleren voor geslacht, leeftijd en opleidingsniveau van de respondent, het aantal kinderen thuis (1 tot en met 6 kinderen) en leeftijd jongste thuiswonende kind als indicaties voor hoeveel extra zorg er geleverd moet worden tijdens de coronacrisis. In alle modellen nemen we ook de pre-corona meting van taakverdeling mee, zodat gecontroleerd wordt voor de mogelijkheid om te veranderen in de taakverdeling. Bijvoorbeeld, ouders die voor corona (bijna) alles doen, kunnen niet in de derde categorie terechtkomen die aangeeft dat de respondent relatief meer is gaan doen ten opzichte van de partner.

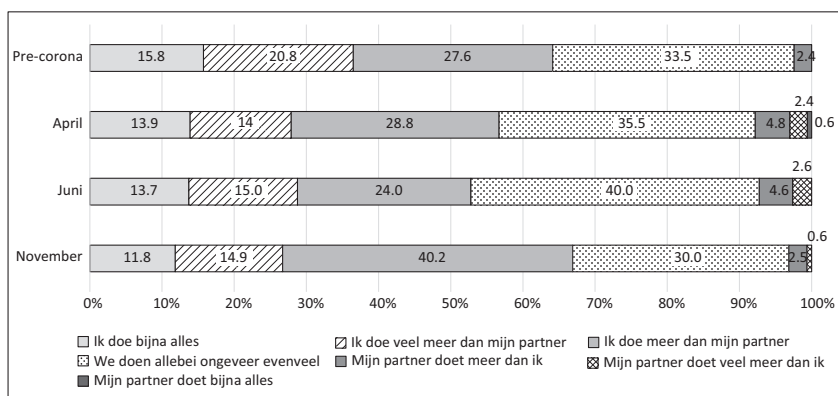
3.4 Methoden

Eerst presenteren we een beschrijving van de taakverdeling wat betreft zorg voor de kinderen voor vaders en moeders apart op vier meetmomenten: pre-corona (gemeten met een retrospectieve vraag in april), in april, in juni en in november. Daarna voeren we een multinomiale regressie analyse uit om de verandering in taakverdeling in april t.o.v. pre-corona, juni t.o.v. pre-corona en november t.o.v. pre-corona te verklaren (relatieve afname in zorgtaken versus geen verandering en relatieve toename in zorgtaken versus geen verandering). Ongeveer de helft van de respondenten maakt deel uit van hetzelfde huishouden. Als respondenten tot hetzelfde huishouden behoren delen ze een bepaalde context die er voor kan zorgen dat deze respondenten meer op elkaar lijken dan twee willekeurige respondenten die niet in hetzelfde huishouden wonen. Er is dus sprake van afhankelijkheid tussen de observaties. We corrigeren hiervoor door de optie 'clustering' te

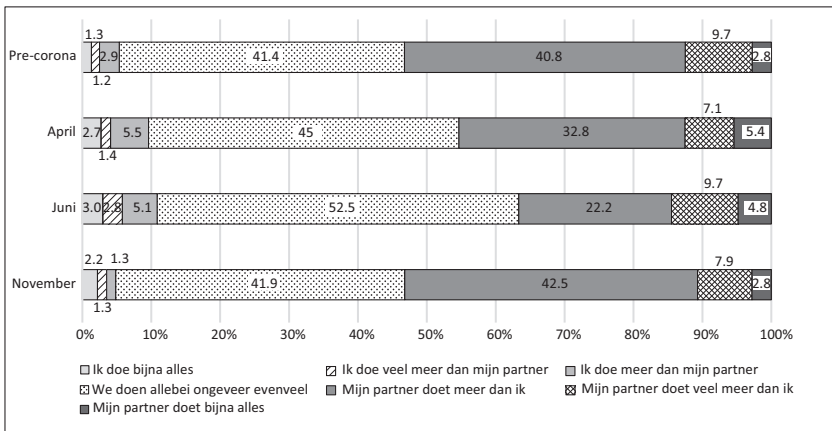
gebruiken met robuuste standaardfouten op huishoudniveau voor de analyses; hierdoor houden we rekening met de afhankelijkheid van observaties binnen huishoudens. We presenteren in Tabel 2 de analyses; op deze modellen testen we ook de interactie-effecten uit de hypothesen. De genderspecifieke tabellen zijn te vinden in de appendix (Tabel A1 voor vrouwen en Tabel A2 voor mannen).

4 Resultaten

Figuren 1 en 2 geven een overzicht van de ontwikkeling van de verdeling van de zorgtaken voor kinderen volgens vaders en moeders over de periode pre-corona tot en met november. Vergeleken met de situatie pre-corona zien we in de eerste maanden van de coronacrisis een duidelijke toename van het aantal huishoudens dat de zorg min of meer gelijk verdeelt, waarna het weer afneemt naar het pre-corona niveau. Dit zien we zowel in de figuur van vaders als moeders, wel geven vaders iets vaker dan moeders aan dat de zorg min of meer gelijk verdeeld is. Van de moeders geeft een derde aan dat voor corona de zorgtaken voor de kinderen min of meer gelijk verdeeld waren; dat loopt op naar 40% in juni, maar daalt dan weer tot iets minder dan een derde in november. Van de vaders zegt ruim 40% dat de zorgtaken voor corona ongeveer gelijk verdeeld zijn, en dat loopt op tot meer dan de helft in juni, maar daalt weer tot iets meer dan 40% in november. Binnen

Figuur 1 Ontwikkeling taakverdeling wat betreft zorg voor de kinderen (incl. thuis-scholing/huiswerkbegeleiding) voor moeders in tweeverdienershuishoudens, pre-corona, in april (eerste lockdown), juni (heropening scholen) en november

Figuur 2 Ontwikkeling taakverdeling wat betreft zorg voor de kinderen (incl. thuis-scholing/huiswerkbegeleiding) voor vaders in tweeverdienershuishoudens, pre-corona, in april (eerste lockdown), juni (heropening scholen) en november

de overige huishoudens is de verdeling voor het merendeel traditioneel en doen moeders (veel) meer dan vaders. In een kleine groep zijn het de vaders die meer doen (volgens de moeders minder dan 3% voor corona, in juni ongeveer 8%; volgens de vaders ongeveer 5% voor corona, in juni iets meer dan 10%). Er zijn dus duidelijke veranderingen in de relatieve taakverdeling tussen ouders gedurende de coronapandemie. We zien ook kleine verschillen in hoe moeders en vaders deze relatieve taakverdeling percipiëren. We kijken nu gedetailleerder naar deze taakverdeling per meetmoment, alvorens de resultaten over de tijd heen te bespreken.

4.1 Verandering in de taakverdeling in april

We zien in de eerste twee kolommen van Tabel 2 geen effect van de relatieve hulpbron cruciaal beroep op de relatieve afname of relatieve toename van zorgtaken door ouders in april, midden in de eerste lockdown. Nadere analyse laat zien dat dit effect wegvalt door het opnemen van al dan niet thuiswerken door de respondent. Vanuit de tijdbeschikbaarheidsverklaring vinden we geen effect van een verandering in gewerkte uren, maar wel een effect van thuiswerken. Respondenten die in april thuiswerken rapporteren vaker een relatieve toename in zorgtaken en minder vaak een relatieve afname dan respondenten die buitenshuis werken. Als de partner thuiswerkt, rapporteren respondenten minder vaak een relatieve toename dan als de partner buitenshuis werkt. We vinden geen bewijs voor een relatie

tussen relatieve toename of afname in zorgtaken en genderrolopvattingen. Bij de controlevariabelen zien we een consistent negatief effect van de leeftijd van het jongste kind zowel op relatieve toename als relatieve afname. Daarnaast zien we dat hoogopgeleiden minder vaak een relatieve afname in zorgtaken rapporteren dan laagopgeleiden en dat vrouwen vaker een relatieve toename rapporteren dan mannen. Als we kijken naar de taakverdeling pre-corona dan zien we dat als de partner voor de coronacrisis relatief meer deed in het huishouden, de respondent nu een grotere kans heeft een relatieve toename te rapporteren.

4.2 Verandering in de taakverdeling in juni

De effecten van juni, toen de scholen weer open waren, staan in kolommen 3 en 4 van Tabel 2. In juni vinden we opnieuw geen effect van de relatieve hulpbron cruciaal beroep. We zien wederom een effect van tijdbeschikbaarheid in het thuiswerken: respondenten die thuiswerken rapporteren minder vaak een relatieve afname dan respondenten die buitenshuis werken. We zien geen effect van thuiswerken in de groep met een relatieve toename, een effect dat in april wel zichtbaar was. Er is wederom geen effect zichtbaar van verandering in gewerkte uren op de relatieve taakverdeling. Andere verschillen met de april resultaten zien we bij de controlevariabelen. Hier vinden we geen effect meer van de leeftijd van het jongste kind. Wel zien we een positief effect van het aantal kinderen op relatieve toename. Ook rapporteren vrouwen nog steeds vaker een relatieve toename dan mannen en vinden we nu zowel een effect van pre-corona taakverdeling op relatieve afname als toename. Als de partner pre-corona relatief meer deed in het huishouden is de kans op een relatieve toename groter en de kans op een relatieve afname kleiner.

4.3 Verandering in de taakverdeling in november

Kolommen 5 en 6 van Tabel 2 laten de effecten zien van november; dit was vlak voor de tweede lockdown begon maar de scholen waren nog open. Net zoals in juni is het hebben van een cruciaal beroep respectievelijk een partner met een cruciaal beroep niet significant. We zien ook geen effect meer van tijdbeschikbaarheid, noch van genderrollen. Wel zien we dat het effect van vrouw-zijn op relatieve toename nu sterker significant is. Daarnaast blijft er een effect van pre-corona taakverdeling op relatieve afname als relatieve toename. Des te meer de partner deed ten opzichte van de respondent, des te kleiner de kans op een relatieve afname voor de respondent en des te groter de kans op een relatieve toename.

Tabel 2 Multinominale analyse van de verandering in de relatieve zorg voor de kinderen op drie meetmomenten (april, juni, november) (N = 309)

Verandering in relatieve verdeling zorg voor de kinderen	April 2020		Juni 2020		November 2020	
	Afname zorgtaken	Toename zorgtaken	Afname zorgtaken	Toename zorgtaken	Afname zorgtaken	Toename zorgtaken
	B (se)	B (se)	B (se)	B (se)	B (se)	B (se)
Intercept	-0,63 (1,82)	-6,03* (2,61)	0,89 (1,73)	-4,47* (2,05)	3,55 (2,19)	-7,13** (2,36)
Taakverdeling pre-corona (1 = R doet alles, 7 = P doet alles)	-0,23 (0,15)	1,04*** (0,22)	-0,32* (0,15)	0,75*** (0,18)	-0,77*** (0,20)	0,91*** (0,21)
Opleiding (laag)	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
Opleiding (midden)	-1,29** (0,44)	-0,38 (0,78)	-0,82~ (0,47)	-0,72 (0,54)	0,14 (0,50)	0,60 (0,55)
Opleiding (hoog)	-0,82~ (0,49)	-0,42 (0,74)	-0,87~ (0,50)	-1,59** (0,54)	-0,62 (0,51)	-0,46 (0,55)
Respondent cruciaal beroep	0,39 (0,32)	-0,55 (0,42)	-0,04 (0,33)	-0,04 (0,37)	-0,32 (0,35)	0,03 (0,36)
Partner cruciaal beroep	0,20 (0,34)	-0,10 (0,38)	0,41 (0,32)	0,05 (0,35)	0,25 (0,36)	-0,35 (0,39)
Werkuren gelijk gebleven	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
Minder gewerkt	-0,32 (0,41)	0,66 (0,41)	-0,26 (0,44)	-0,34 (0,47)	0,58 (0,52)	0,24 (0,72)
Meer gewerkt	-0,11 (0,51)	0,56 (0,77)	0,02 (0,33)	-0,32 (0,38)	-0,02 (0,36)	0,06 (0,38)
Respondent werkte thuis	-0,68~ (0,41)	1,26* (0,54)	-0,92* (0,37)	0,39 (0,34)	-0,59 (0,38)	0,02 (0,40)
Partner werkte thuis	0,31 (0,36)	-0,93* (0,43)	0,29 (0,30)	-0,41 (0,31)	0,07 (0,34)	-0,16 (0,35)
Traditionele gender rolopvattingen	0,34 (0,28)	-0,25 (0,37)	0,34 (0,23)	0,04 (0,31)	0,32 (0,26)	0,25 (0,33)
Leeftijd	0,04 (0,04)	0,02 (0,05)	0,01 (0,04)	0,01 (0,04)	-0,03 (0,04)	-0,01 (0,04)
Aantal kinderen (thuis)	-0,13 (0,18)	-0,09 (0,22)	0,01 (0,18)	0,40~ (0,23)	0,21 (0,19)	0,04 (0,27)
Leeftijd jongste kind	-0,14** (0,05)	-0,17** (0,06)	-0,02 (0,04)	-0,05 (0,05)	0,02 (0,05)	0,04 (0,05)
Geslacht (vrouw)	0,27 (0,39)	0,99~ (0,53)	-0,04 (0,40)	0,71~ (0,39)	-0,74 (0,51)	1,56*** (0,44)

Bron: LISS-Panel data (2020). *** P<0,001 ** P<0,01, * P<0,05, ~P<0,10

4.4 Longitudinaal perspectief

Als we naar de resultaten over de tijd heen kijken, kunnen we de hypothesen bespreken. Onze eerste hypothese was dat we een positief effect verwachtten van cruciaal beroep op relatieve afname van zorgtaken. Omdat we dit in geen enkele maand vinden, verwerpen we hypothese 1a. Als we de analyses splitsen voor gender (zie Appendix tabel A1 en A2) zien we een positief effect van cruciaal beroep op relatieve afname van zorgtaken voor mannen in april, maar niet voor vrouwen. Wel zien we dat cruciaal beroep voor vrouwen in april een significant negatief effect heeft op relatieve toename van de zorgtaken ($p < 0,05$) en ook in juni is dit net significant ($p < 0,10$). Wij verwerpen hypothese 1b, dat een cruciaal beroep een positief effect heeft op relatieve afname van zorgtaken. Hypothese 1c verwacht dat als vaders een cruciaal beroep hadden, dit juist voor moeders (ongeacht of zij zelf een cruciaal beroep hadden) een effect zou hebben op een relatieve toename in de zorgtaken. Dit is niet het geval, het partnereffect van cruciaal beroep is noch voor mannen noch voor vrouwen significant in de drie meetmomenten. We vinden dus nauwelijks effect van relatieve hulpbronnen.

Als we kijken naar tijdbeschikbaarheid dan verwachten we dat ouders die thuiswerken een grotere kans hebben om een relatieve toename in de zorgtaken te rapporteren (H2a). Dit vinden wij inderdaad in april voor vaders en moeders, maar niet in juni en november. Dit bevestigt hypothese 2a ten dele. Ook verwachten we dat ouders die buitenshuis werken (niet thuiswerken) een relatieve afname zullen hebben in de zorgtaken. Dit vinden wij in april en juni en in november voor vrouwen, hetgeen hypothese 2b gedeeltelijk bevestigt. Voor verandering in gewerkte uren vinden wij geen enkel significant effect in het totale model. We vinden dat vrouwen die in april minder werken vaker een relatieve toename laten zien, in lijn met hypothese 3a. In juni vinden we dat mannen die meer uren werken vaker een relatieve afname laten zien, terwijl vrouwen die meer uren werken een relatieve toename laten zien. Deze gemengde resultaten leiden ertoe dat we hypothese 3a en 3b verwerpen. Concluderend vinden wij geen steun voor de tijdbeschikbaarheidstheorie in termen van verandering in gewerkte uren, maar relatief veel steun wat betreft het effect van thuiswerken.

Als laatste kijken we naar het effect van genderrolopvattingen. We vinden geen effect van genderrolopvattingen op veranderingen in de relatieve taakverdeling en dit verschilt ook niet tussen vaders en moeders, waardoor we hypothese 4a en 4b verwerpen.

5 Conclusie en discussie

De coronapandemie en de maatregelen om deze te beteugelen zijn van grote invloed op ons dagelijks leven. Vanzelfsprekende patronen en routines van op gezette tijden naar werk en school gaan, werden door de lockdown abrupt doorbroken. Huishoudens moesten zich aan deze nieuwe situatie aanpassen, hetgeen ook gevolgen heeft voor de zorgtaken en de verdeling daarvan tussen vaders en moeders. Het was op voorhand niet duidelijk hoe dit zou uitpakken voor de mate van gendergelijkheid binnen huishoudens. Hoewel een aanzienlijke groep vaders meer was gaan zorgen aan het begin van de coronacrisis lijkt die toename inmiddels minder bestendig te zijn dan gedacht (Yerkes, André, Besamusca, Hummel, e.a., 2020). Moeders gingen naarmate de coronacrisis duurde ook relatief meer zorgtaken doen dan hun partner vergeleken met voor de coronacrisis (Yerkes e.a., 2021). We gingen daarom op zoek naar een antwoord op de vraag wat verklaart dat ouders relatief meer of minder zorgtaken op zich nemen ten opzichte van hun partner gedurende de coronacrisis. Hiervoor hebben we gebruik gemaakt van drie theoretische invalshoeken: het relatieve hulpbronnen perspectief, het tijdbeschikbaarheidsperspectief, en genderrolopvattingen.

De belangrijkste conclusies uit ons onderzoek zijn tweeledig. Ten eerste laten we zien dat een longitudinaal perspectief een toegevoegde waarde heeft. De verandering in de relatieve verdeling in de zorg voor kinderen is grillig en complex, iets wat niet goed naar voren komt in cross-sectioneel onderzoek. Ten tweede zet ons onderzoek vraagtekens bij de toepasbaarheid van veel gebruikte theoretische perspectieven op de verdeling van zorgtaken tijdens de coronacrisis, zeker omdat wij ons op verandering in deze relatieve verdeling richten. Uit de resultaten over de tijd heen zien we dat in april, tijdens de eerste lockdown, verandering in de relatieve verdeling van zorgtaken vooral een kwestie van tijdbeschikbaarheid is in de vorm van thuiswerken. Dit is in lijn met onderzoek uit andere landen zoals de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk (Carlson e.a., 2020; Chung e.a., 2020). Onze longitudinale aanpak laat echter zien dat de beschikbare tijd van ouders in november geen effect heeft op de relatieve verdeling van de zorgtaken. Met betrekking tot de relatieve-hulpbronnenverklaring, en in tegenstelling tot onze verwachtingen, functioneert het hebben van een cruciaal beroep nauwelijks als een relatieve hulpbron. Alleen voor vrouwen in de eerste lockdown betekende het hebben van een cruciaal beroep dat ze niet meer zijn gaan zorgen, maar dus ook niet minder. Dat betekent dat noch het hebben van een cruciaal beroep noch het hebben van een partner met een cruciaal beroep consistent verklaart waarom ouders meer of minder zorgtaken doen vergeleken met voor de coronacrisis, als we controleren voor

andere verklaringen. We vinden wel een relatief consistent effect van opleiding; hieruit blijkt dat opleiding een belangrijkere relatieve hulpbron is om verandering te verklaren dan wij vanuit de theorie hadden verwacht. Opleiding zorgt voor zowel een grotere kans op een afname in zorgtaken (april en juni) als op een toename (juni). Wellicht konden sommige hoogopgeleide ouders toch meer hulp regelen om zorgtaken uit te besteden dan laagopgeleiden tijdens de eerste maanden van de coronacrisis. Onze studie laat ook zien dat genderrol-opvattingen geen effect hebben op de verandering in relatieve taakverdeling als oorspronkelijke taakverdeling mee wordt genomen als verklaring.

Ons onderzoek kent ook een aantal beperkingen. We richten ons op huishoudens waarin beide ouders werken, die gedurende alle meetmomenten werk hebben gehouden. Vanuit de theoretische perspectieven is het interessant om ook andere situaties mee te nemen, zoals (tijdelijke) corona-werkloosheid. We weten immers dat werkloosheid tijdens de coronacrisis ook verschilt voor mannen en vrouwen, waarbij vrouwen harder worden getroffen door baanverlies naarmate de coronacrisis duurt (CBS, 2020). Vanwege te kleine aantallen bleek dit in ons onderzoek moeilijk. Een andere beperking is de operationalisering van de (verdeling van) zorgtaken. Bekend is dat tijdsbestedingsonderzoeken de meest accurate indicatie hiervan geven. Daarvoor is binnen het LISS-panel echter geen ruimte en dus hebben wij gekozen voor een perceptiemaat. Ondanks deze beperkingen levert ons onderzoek empirische en theoretische inzichten op die ons kunnen helpen om het effect van de coronacrisis op de relatieve verdeling van zorgtaken te begrijpen.

Onze studie roept ook vragen op voor vervolgonderzoek. Zo lijken vaders de relatieve taakverdeling in het huishouden positiever in te schatten dan de moeders en rapporteren zij vaker een gelijkere verdeling. Toekomstig onderzoek zou zich kunnen richten op dyadische modellen waarbij rekening wordt gehouden met de verschillen in rapportage tussen partners. Ook is het interessant om te zien dat thuiswerken in de eerste maanden van de pandemie en met de kinderen thuis leidde tot een toename in zorgtaken, maar dat dit zodra de kinderen in principe weer naar school mochten geen effect meer lijkt te hebben op de relatieve taakverdeling. Dit is interessant in relatie tot thuiswerken. Voor de coronacrisis was het combineren van werk en privé voor slechts zeven procent van de mensen die thuiswerkten de belangrijkste reden om dat te doen (Josten, 2020). De vraag is hoe dit zich in de toekomst ontwikkelt.

Een belangrijke vraag die overblijft is wat het effect van de coronacrisis is op de gender(on)gelijkheid binnen huishoudens op de langere termijn. We laten zien dat de relatieve verdeling van de zorgtaken tussen vaders en moeders op verschillende momenten verschuift. Waar in sommige huishoudens sprake is van een groeiende gendergelijkheid, neemt in andere huishoudens

deze af. Vanuit maatschappelijk en wetenschappelijk perspectief is het belangrijk om deze ontwikkelingen te blijven volgen, nu en na de coronacrisis.

Noten

- 1 De data in deze studie zijn verzameld in het LISS-panel door CentERdata (Tilburg University, Nederland) via het MESS-project dat wordt gefinancierd door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek. De specifieke data voor de COGIS-NL studie zijn gefinancierd door ODISSEI en door de Faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit Utrecht.
- 2 We hebben hier ook geprobeerd te werken met kruisvariabelen met vier categorieën van respondent en partner cruciaal beroep, hiervoor werden de groepen echter te klein voor de multinomiale analyses.

Literatuur

- Aboim, S. (2010). Gender cultures and the division of labour in contemporary Europe: a cross-national perspective. *The Sociological Review*, 58(2), 171-196. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-954X.2010.01899.x>
- André, S., Gesthuizen, M. & Scheepers, P. (2013). Support for traditional female roles across 32 countries: Female labour market participation, policy models and gender differences. *Comparative Sociology*, 12(4), 447-476. <https://doi.org/10.1163/15691330-12341270>
- Bianchi, S.M. & Milkie, M.A. (2010). Work and family research in the first decade of the 21st century. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 705-725. <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1741-3737.2010.00726.x>
- Carlson, D., Petts, R. & Pepin, J. (2020). *US couples' divisions of housework and childcare during COVID-19 pandemic*. <https://osf.io/preprints/socarxiv/jy8fn/CBS> (2020). *CBS Statline*. CBS.
- Chung, H., Birkett, H., Forbes, S. & Seo, H. (2020). *Working from home and the division of housework and childcare among dual earner couples during the pandemic in the UK*. SocArXiv <https://doi.org/10.31235/OSF.IO/4ESF7>
- Craig, L. & Mullan, K. (2010). Parenthood, gender and work-family time in the United States, Australia, Italy, France, and Denmark. *Journal of Marriage and Family*, 72(5), 1344-1361. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00769.x>
- Craig, L. & Mullan, K. (2011). How mothers and fathers share childcare: A cross-national time-use comparison. *American Sociological Review*, 76(6), 834-861.
- Davis, S.N. & Greenstein, T.N. (2009). Gender ideology: Components, predictors, and consequences. *Annual Review of Sociology*, 35, 87-105. <http://www.jstor.org/stable/27800070>
- Denuwelaere, M. (2003). Een ongelijke taakverdeling tussen man en vrouw: van ouders naar kinderen. *Mens & Maatschappij*, 78(4), 355-378.
- Evertsson, M. (2014). Gender ideology and the sharing of housework and child care in Sweden. *Journal of Family Issues*, 35(7), 927-949. <https://doi.org/10.1177/0192513X14522239>
- Festinger, L. (1970). *A theory of cognitive dissonance*. Row, Peterson and Company.
- Fuwa, M. (2004). Macro-level gender inequality and the division of household labor in 22 countries. *American Sociological Review*, 69(6), 751-767. <https://doi.org/10.1177/000312240406900601>
- Hook, J.L. (2006). Care in context: Men's unpaid work in 20 countries, 1965-2003. *American Sociological Review*, 71(4), 639-660. <https://doi.org/10.2307/30039013>

- Hook, J.L. (2010). Gender inequality in the welfare state: Sex segregation in housework, 1965-2003. *American Journal of Sociology*, 115(5), 1480-1523. <https://doi.org/10.1086/651384>
- Jansen, R. & Plantinga, S. (2020). *Arbeid, zorg en thuisonderwijs combineren tijdens coronacrisis. Onderzoek in opdracht van FNV.*
- Kaufman, G. & Uhlenberg, P. (2000). The influence of parenthood on the work effort of married men and women. *Social Forces*, 78(3), 931-949.
- Lippe, T. van der (1994). Spouses and their division of labour. *The Netherlands Journal of Social Sciences*, 30, 43-62.
- Lippe, T. van der, Treas, J., & Norbutas, L. (2018). Unemployment and the division of housework in Europe. *Work, Employment and Society*, 32(4), 650-669. <https://doi.org/10.1177/0950017017690495>
- Meester, M. (2020, oktober). Vrouwen de was, man aan het werk: coronacrisis nauwelijks effect op rolpatronen. *Intermediair*. <https://www.intermediair.nl/werk-privebalans/rolverdeling/vrouwen-de-was-man-aan-het-werk-coronacrisis-nauwelijks-effect-op-rolpatronen>
- Nitsche, N. & Grunow, D. (2018). Do economic resources play a role in bargaining child care in couples? Parental investment in cases of matching and mismatching gender ideologies in Germany. *European Societies*, 20(5), 785-815. <https://doi.org/10.1080/14616696.2018.1473626>
- Oude Hengel, K., Bouwens, L., Zoomer, T., Vroome, E. de & Hooftman, W. (2021). *De impact van de COVID 19 pandemie op werknemers. Stand van zaken in 2020*. <http://resolver.tudelft.nl/uuid:fea14912-6ca3-4b77-aa2a-4dd1dfd2fbco>
- Perry-Jenkins, M. & Gerstel, N. (2020). Work and family in the second decade of the 21st century. *Journal of Marriage and Family*. <https://doi.org/10.1111/jomf.12636>
- Portegijs, W. & van den Brakel, M. (2018). Emancipatiemonitor 2018. In S. Cornelissen (Ed.), *Emancipatiemonitor: 2018*. Centraal Bureau voor de Statistiek en Sociaal en Cultureel Planbureau. <https://digital.scp.nl/emancipatiemonitor2018/>
- Powell, G.N. & Greenhaus, J.H. (2010). Sex, gender, and decisions at the family → work interface. *Journal of Management*, 36(4), 1011-1039. <https://doi.org/10.1177/0149206309350774>
- Reimer, T. (2017). Measuring German fathers' involvement in childcare. *Men and Masculinities*, 20(5), 588-608. <https://doi.org/10.1177/1097184X17728318>
- Risman, B.J. (2004). Gender as a social structure: Theory wrestling with activism. *Gender & Society*, 18(4), 429-450. <https://doi.org/10.1177/0891243204265349>
- Risman, B.J. & Davis, G. (2013). From sex roles to gender structure. *Current Sociology*, 61(5-6), 733-755. <https://doi.org/10.1177/0011392113479315>
- Scherpenzeel, A.C. & Das, M. (2010). "True" longitudinal and probability-based internet panels: Evidence from the Netherlands. In M. Das, P. Ester & L. Kaczmarek (Eds.), *Social and behavioral research and the internet: Advances in applied methods and research strategies* (pp. 77-104). Taylor & Francis. www.lissdata.nl
- Stertz, A.M., Grether, T. & Wiese, B.S. (2017). Gender-role attitudes and parental work decisions after childbirth: A longitudinal dyadic perspective with dual-earner couples. *Journal of Vocational Behavior*, 101, 104-118. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2017.05.005>
- Sullivan, O. (2013). What do we learn about gender by analyzing housework separately from child care? Some considerations from time-use evidence. *Journal of Family Theory & Review*, 5(2), 72-84. <https://doi.org/10.1111/jftr.12007>
- Traag, T. (2020). Opleiding en werk: twee generaties vrouwen vergeleken. *Statistische Trends*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2020/10/opleiding-en-werk-twee-generaties-vrouwen-vergeleken>
- Udsansky, M.L., & Parker, W.M. (2011). How money matters: College, motherhood, earnings, and wives' housework. *Journal of Family Issues*, 32(11), 1449-1473. <https://doi.org/10.1177/0192513X11402953>

- West, C. & Zimmerman, D.H. (2009). Accounting for doing gender. *Gender & Society*, 23(1), 112-122. <https://doi.org/10.1177/0891243208326529>
- Yerkes, M.A., André, S., Beckers, D.G.J., Besamusca, J., Kruijen, P.M., Remery, C., van der Zwan, R. & Geurts, S.A.E. (2020). "Intelligent' lockdown, intelligent effects? Results from a survey on gender (in)equality in paid work, the division of childcare and household work, and quality of life among parents in the Netherlands during the Covid-19 lockdown. *PLoS ONE*, 15(11): e0242249. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0242249>
- Yerkes, M.A., André, S., Besamusca, J., Hummel, B., Remery, C., van der Zwan, R., Kruijen, P.M., Beckers, D.G.J. & Geurts, S.A.E. (2020). *CoGIS-NL COVID Gender Inequality Survey Netherlands; Tweede policy brief over de periode juni 2020*. <http://hdl.handle.net/2066/228387>
- Yerkes, M.A., André, S., Besamusca, J., Hummel, B., Remery, C., van der Zwan, R., Kruijen, P.M., Beckers, D.G.J. & Geurts, S.A.E. (2021). *CoGIS-NL COVID Gender Inequality Survey Netherlands; Derde policy brief over de periode november 2020*. https://www.uu.nl/sites/default/files/COGIS_NL_Policy_brief_nr3.pdf
- Yerkes, M.A., André, S., Besamusca, J., Remery, C., van der Zwan, R., Kruijen, P.M., Beckers, D.G.J., Geurts, S.A.E. & Beer, P. de (2020). *CoGIS-NL COVID Gender Inequality Survey Netherlands; Derde policy brief over de periode november 2020*. <https://www.uu.nl/nieuws/taakverdeling-vaders-en-moeders-verandert-door-coronacrisis>
- Yerkes, M.A., André, S., Remery, C. & van der Zwan, R. (2020, november). Vaders gingen tijdens lockdown vaker voor hun kinderen zorgen. *Sociale Vraagstukken*. <https://www.socialevraagstukken.nl/vaders-gingen-tijdens-lockdown-vaker-voor-hun-kinderen-zorgen/>
- Yerkes, M.A. & den Dulk, L. (2015). Arbeid-en-zorgbeleid in de participatiesamenleving. *Tijdschrift Voor Arbeidsvraagstukken*, 2015(31), 510-528.
- Yerkes, M.A. & Hewitt, B. (2019). Part-time work strategies of women and men of childbearing age in the Netherlands and Australia. In H. Nicolaisen, H.C. Kavli & R.S. Jensen (Eds.), *Dualisation of part-time work: the development of labour market insiders and outsiders*. Policy Press.
- Zamberlan, A., Gioachin, F. & Gritti, D. (2021). Work less, help out more? The persistence of gender inequality in housework and childcare during UK COVID-19. *Research in Social Stratification and Mobility*, 100583. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2021.100583>

Over de auteurs

Dr. STÉFANIE ANDRÉ is universitair docent bestuurskunde met als thema 'de onbedoelde gevolgen van beleid' aan de Radboud Universiteit.

E-mail: stefanie.andre@ru.nl

Dr. MARA YERKES in universitair hoofddocent interdisciplinaire sociale wetenschappen aan de Universiteit Utrecht.

E-mail: m.a.yerkes@uu.nl

Dr. CHANTAL REMERY is universitair docent economie aan de Universiteit Utrecht.

E-mail: c.remery@uu.nl

Appendix

Tabel A1 Multinominale analyse van de verandering in de relatieve zorg voor de kinderen op drie meetmomenten (april, juni, november) voor moeders (N = 179)

Verandering in relatieve verdeling zorg voor de kinderen moeders	April 2020		Juni 2020		November 2020	
	Afname zorgtaken	Toename zorgtaken	Afname zorgtaken	Toename zorgtaken	Afname zorgtaken	Toename zorgtaken
	B (se)	B (se)	B (se)	B (se)	B (se)	B (se)
Intercept	1,68 (1,99)	-1,65 (4,38)	0,62 (2,09)	-0,48 (2,65)	2,93 (1,98)	-1,29 (2,65)
Taakverdeling pre-corona (1 = R doet alles, 7 = P doet alles)	-0,37* (0,17)	1,25** (0,37)	-0,69** (0,21)	0,36 (0,23)	-0,86*** (0,22)	0,80** (0,25)
Opleiding (laag)	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
Opleiding (midden)	-0,82 (0,57)	0,36 (1,25)	-0,75 (0,68)	-0,65 (0,81)	0,61 (0,70)	1,29~ (0,70)
Opleiding (hoog)	-0,94 (0,65)	-0,65 (1,30)	-0,93 (0,71)	-1,56^ (0,86)	-0,33 (0,74)	-0,01 (0,76)
Respondent cruciaal beroep	0,06 (0,46)	-1,26* (0,60)	0,53 (0,48)	0,27 (0,58)	-1,05~ (0,54)	-0,89~ (0,54)
Partner cruciaal beroep	0,30 (0,45)	-0,77 (0,72)	0,54 (0,46)	-0,79 (0,54)	0,46 (0,50)	-0,46 (0,63)
Werkuren gelijk gebleven	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
Minder gewerkt	-0,42 (0,56)	1,39~ (0,72)	-0,62 (0,67)	-1,76 (1,09)	-0,10 (0,74)	-0,01 (1,50)
Meer gewerkt	0,13 (0,56)	1,29 (0,87)	-0,96* (0,44)	-1,15* (0,52)	0,28 (0,50)	-0,45 (0,56)
Respondent werkte thuis	-0,34 (0,50)	1,79~ (0,94)	-0,53 (0,53)	0,61 (0,54)	-1,36* (0,60)	-0,14 (0,63)
Partner werkte thuis	1,03* (0,50)	-0,60 (0,83)	0,65 (0,46)	-0,59 (0,49)	0,78 (0,50)	-0,67 (0,57)
Traditionele gender rolopvattingen	0,01 (0,34)	-1,28 (0,79)	0,31 (0,33)	-0,19 (0,47)	0,38 (0,33)	0,30 (0,41)
Leeftijd	-0,02 (0,05)	-0,08 (0,10)	0,02 (0,06)	-0,03 (0,07)	-0,06 (0,06)	-0,10 (0,07)
Aantal kinderen (thuis)	0,06 (0,24)	0,25 (0,46)	-0,03 (0,27)	0,66~ (0,35)	0,22 (0,27)	0,27 (0,37)
Leeftijd jongste kind	-0,08 (0,06)	-0,04 (0,08)	0,04 (0,07)	0,00 (0,08)	0,09 (0,07)	0,18* (0,09)

Bron: LISS-Panel data (2020). *** P<0,001 ** P<0,01, * P<0,05, ~ P<0,10

Tabel A2 Multinomiale analyse van de verandering in de relatieve zorg voor de kinderen op drie meetmomenten (april, juni, november) voor vaders (N = 130)

Verandering in relatieve verdeling zorg voor de kinderen vaders	April 2020		Juni 2020		November 2020	
	Afname zorgtaken	Toename zorgtaken	Afname zorgtaken	Toename zorgtaken	Afname zorgtaken	Toename zorgtaken
	B (se)	B (se)	B (se)	B (se)	B (se)	B (se)
Intercept	-2,01 (2,69)	-5,84* (2,94)	1,72 (2,55)	-7,91** (2,98)	3,39 (2,72)	-10,95** (3,43)
Taakverdeling pre-corona (1 = R doet alles, 7 = P doet alles)	0,04 (0,28)	1,07** (0,32)	0,32 (0,28)	1,52*** (0,35)	-1,02** (0,35)	1,41*** (0,38)
Opleiding (laag)	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
Opleiding (midden)	-2,45** (0,89)	-1,35 (0,95)	-1,28~ (0,77)	-0,73 (0,84)	-0,70 (0,76)	0,32 (0,87)
Opleiding (hoog)	-1,13 (0,86)	-1,08 (0,97)	-1,15 (0,80)	-1,46~ (0,86)	-1,22 (0,77)	-0,73 (0,86)
Respondent cruciaal beroep	1,15~ (0,65)	0,03 (0,58)	-0,62 (0,55)	-0,41 (0,54)	0,35 (0,58)	1,14~ (0,60)
Partner cruciaal beroep	-0,01 (0,59)	0,07 (0,53)	0,18 (0,50)	0,81 (0,50)	0,04 (0,53)	-0,11 (0,56)
Werkuren gelijk gebleven	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.	Ref.
Minder gewerkt	0,20 (0,67)	0,09 (0,61)	-0,13 (0,75)	0,07 (0,63)	0,74 (0,73)	-0,04 (0,84)
Meer gewerkt	- -	0,53 (1,44)	1,23* (0,56)	0,33 (0,60)	-0,07 (0,64)	0,66 (0,60)
Respondent werkte thuis	-0,94 (0,72)	1,21~ (0,66)	-1,69** (0,59)	0,07 (0,55)	0,39 (0,59)	0,46 (0,57)
Partner werkte thuis	-1,27~ (0,74)	-1,32* (0,61)	-0,47 (0,57)	-0,11 (0,55)	-1,30* (0,63)	0,41 (0,61)
Traditionele gender rolopvattingen	0,48 (0,50)	0,35 (0,50)	-0,11 (0,46)	0,10 (0,45)	0,09 (0,47)	0,19 (0,51)
Leeftijd	0,09 (0,06)	0,06 (0,06)	-0,02 (0,06)	0,02 (0,06)	0,03 (0,06)	0,06 (0,06)
Aantal kinderen (thuis)	-0,29 (0,35)	-0,32 (0,28)	-0,10 (0,33)	0,23 (0,30)	0,13 (0,31)	-0,24 (0,30)
Leeftijd jongste kind	-0,24** (0,09)	-0,27** (0,09)	-0,07 (0,07)	-0,08 (0,08)	-0,08 (0,07)	-0,05 (0,08)

Bron: LISS-Panel data (2020). *** P<0,001 ** P<0,01, * P<0,05, ~ P<0,10. Meer gewerkt voor mannen – afname zorgtaken had geen celvulling.